

נשיא ומייסד
הרב שאול ישראלי זצ"ל

מופק בסיוע של:
ההסתדרות הציונית העולמית
המחלקה לשירותים רוחניים בתפוצות

חֵמְדָּת יָמִים HEMDAT YAMIM

ויגש תשס"ט

פרשת שבוע

"בי אֲדָנִי" - אדנות רק בדרך אחדות

הרב יוסף כרמל, ראש כולל "ארץ חמדה"

יהודה פותח את נאומו במילים **"בי אֲדָנִי"** (בראשית מ"ד יח). בלשון זו כבר השתמשו האחים כאשר הוזמנו לבית יוסף בחזרתם עם בנימין למצרים. וז"ל הכתוב:

"וַיֹּאמְרוּ בִּי אֲדָנִי יָרֵד יִרְדְּנוּ בְּתַחֲלָה לְשִׁבְרֵי אֶכְלִי" (בראשית מ"ג כ).

הראשונים בעקבות חז"ל נתלבטו בהסבר הביטוי. רש"י בעקבות התרגום מבאר: **"לשון בעיא ותחנונים הוא, ובלשון ארמי בייא בייא"**. גם אבן עזרא מפרש בכיוון זה: **"לשון בקשה, ולפי דעתי שהוא דרך קצרה, כמו בי אני אדני העון (ש"א כ"ה, כד), והטעם עשה בי מה שתראה ותשמעני"**.

לעומתם הרמב"ן דוחה פירוש זה בתקיפות ולדעתו גם התרגום לא התכוון לכך וז"ל בקיצור: **"... אבל היא לשון צעקה ותרעומת על שבר ועל עוות דבר, כגון מלת אבוי בלשון קדש... ולכן אני אומר שפירושו בי בעצמי אתה אדון ומושל"**.

לדעתו יהודה והאחים מאשימים את יוסף ומתלוננים על כך שאיננו נוהג בהם בהגינות. [בדרך אגב מלמדנו הרמב"ן את נחיצותו בכל משטר של מוסד "האומבדסמן" - "נציב תלונות הציבור". מקורו בדברי המדרש הבא: **"מהו" סלו לרוכב בערבות ביה שמו" (תהלים ס"ח ה), אין לך כל מקום ומקום שאין לו ממונה על בייא שלו (מי שממונה על תלונות הציבור) ... כך מי ממונה על בייא של עולמו- הקב"ה. רוצה לומר שבכל מקום יש איש ממונה על הצעקה ועל העיוות, והקב"ה ממונה על צעקת העשוקים בעולם הצועקים בייא"].**

גדולי החסידות גם הם נתייגעו רבות בהסבר הביטוי. השבוע נביא מדבריו של בעל ה"שפת אמת": **"מצאנו במדרש ונגש חורש פקצר (עמוס ט' יג) הנה ימים באים נאם ד' ונגש חורש וגו'. חורש זה יהודה, בקוצר זה יוסף".** לומד מכאן ה"שפת אמת" כי **"יוסף הוא למעלה מבחינת יהודה ויהודה המכין כמו החורש ואח"כ בעת הגמר נתעלה לבחינת יוסף לכן הוא הקוצר ... ויהודה הוא מדרגה התחתונה... יוסף הוא כלל האבות ויהודה כלל התולדות"** (ויגש תרמ"ג).

בדברים אלה יש חידוש גדול, שהרי אנו נוהגים תמיד לראות ביוסף הכנה ליהודה שהרי משיח בו יוסף מכין למשיח בן דוד. יוסף האורח=האושפיזין ביום ששי של חג הסוכות מכין לדוד האורח=האושפיזין ביום השביעי. מלמד אותנו ה"שפת אמת" יש כאן הדדיות גם יהודה מכין ליוסף, אף אחד מהם לא יכול בלי אחיו. כל עוד המצב הוא ש"לא יכלו דברו לשלום" אין שלמות. לכן מדגיש יהודה **"בי אֲדָנִי"** אף על פי שאתה אדון לי אבל האדנות תלויה בי בכח החרושה והעבודה שלי". רק באחדות הכוחות נוכל להגיע לשלמות. זהו גם המסר של הפטרתנו:

"וַיֹּאמֶר בֶּן אָדָם קַח לְךָ עֵץ אֶחָד וּכְתֹב עָלָיו לַיהוָה וּלְבִנֵי יִשְׂרָאֵל חֲבָרֶיךָ וְלִקַּח עֵץ אֶחָד וּכְתֹב עָלָיו לְיוֹסֵף עֵץ אֶפְרַיִם וְכָל בֵּית יִשְׂרָאֵל חֲבָרֶיךָ: וְקָרַב אֵתְּם אֶל אֶחָד לְךָ לְעֵץ אֶחָד וְהָיוּ לְאֶחָדִים בְּיָדְךָ" (יחזקאל ל"ז טז-יז).

הפיצול והמחלוקות הפנימיות הם שדרדרו בעבר את עם ישראל לשפל המדרגה, הם שהרסו את הבית הראשון בפילוג הממלכות, הם שביטלו את הישגי החשמונאים, הם החריבו בשנאת חינם את הבית השני. רק באיחוד פנימי נוכל בעזרת הקב"ה להמשיך ולבנות את ה"בית השלישי".

לעיני רבי יעקב
בן אברהם ועיישה סבג

לעיני הרב אשר וסרטיל ז"ל
נלבי"ע ט' כסלו תשס"ט

ERETZ HEMDAH

5 Ha-Mem Gimmel St. P.O.B 36236 Jerusalem 91360

Tel: 972-2-5371485 Fax: 972-2-5379626

Email: info@eretzhemdah.org

www.yeshiva.org.il

ארץ חמדה ע"ר

רח' המ"ג 5 ת.ד. 36236 ירושלים 91360

טל' 02-5371485 פקס: 02-5379626

web-site: www.eretzhemdah.org

ניתן לקרוא את הדברים גם באתר האינטרנט www.yeshiva.org.il

חמדת הדף היומי עיונים בשולחן ערוך - חושן משפט, לאור הדף היומי

ג-ז טבת, בבא קמא דפים ב-ו

פטור שן ורגל ברשות הרבים

הרב עופר לבנת

למדנו השבוע בדף היומי (בבא קמא ג עמוד ב) כי אדם פטור על נזקי שן ורגל שאירעו ברשות הרבים (ברחוב) וחייב על נזקים אלה אם אירעו ברשות היחיד (ברשות פרטית). בימים עברו בהמות עברו ברשות הרבים כחלק משגרת החיים. הלכה זו קובעת שאדם שבהמתו הזיקה רכוש הנמצא שם פטור. הפטור קיים בין אם הרכוש נאכל, נדרס, או ניזוק בעקיפין מצרור (אבן, גוש עפר, או כלי) שהועף ברגלי הבהמה ופגע והזיק.

הרי"ף והרמב"ם הסבירו טעמו של פטור זה כך: "הזיקה ברשות הרבים... אם בשן ורגל הזיקה כדרכה, הרי זה פטור, מפני שיש לה רשות להלך בכאן, ודרך הבהמה להלך כדרכה ולאכול ולשבר כדרך הילוכה" (רמב"ם נזקי ממון א, ח). הרא"ש (א), לומד מכאן את ההלכה הבאה. עץ ארוך שמקצתו מונח ברשות הרבים ומקצתו ברשות היחיד והבהמה דרכה עליו בדרך הילוכה ברשות הרבים וכתוצאה מכך נשבר כלי ברשות היחיד, בעל הבהמה פטור. זאת למרות שהנזק אירע ברשות היחיד. הרא"ש, מפנה אותנו לדעת בעלי התוספות (ו עמוד א ד"ה תאמר) החולקים ומחייבים במקרה שכזה.

דברי התוספות מבוססים על גמרא מפורשת (יט עמוד א) המחייבת בעל בהמה שהתיזה צרורות (אבן או גוש עפר או כלי) מרשות הרבים לרשות היחיד, כיון שבסופו של דבר, הנזק התרחש ברשות היחיד. המפתיע הוא שגם הרמב"ם פסק שחייב במקרה זה (נזקי ממון ב, ד). כיצד נסביר את דעת הרמב"ם?

האחרונים ניסו לחלק בין שני המקרים (עיינו כדוגמא ב"ים של שלמה" א, ד).

עיון בדברי השולחן ערוך מגלה כי מצד אחד ציטט את טעמו של הרמב"ם (חושן משפט שפט, יא) וכמה סעיפים לאחר מכן (בסעיף טו) פסק להלכה שאם בהמתו דרכה על עץ ארוך שמונח מקצתו ברשות הרבים ומקצתו ברשות היחיד ונשבר כלי ברשות היחיד – חייב, (שלא כמסקנת הרא"ש).

נסביר את סברת הרמב"ם והמחבר בעקבותיו, באמצעות עיון בדבריו ב"מורה נבוכים" (חלק ג פרק מ). שם הוסיף הרמב"ם ביאור לסיבת הפטור של שן ורגל ברשות הרבים וז"ל: "וזה ששן ורגל ברשות הרבים פטור, שהוא ענין שאי אפשר לשמרו... ומי ששם דבר ברשות הרבים הוא שפשע בנפשו ונתן ממונו לאבוד". משמע מדברי הרמב"ם שהטעם לפטור הוא כזה. ראשית, דרכן של הבהמות לילך ברשות הרבים ולכן אין חובה על הבעלים למנוע זאת מהן. מכאן נובע כי מי שהניח את כליו ברשות הרבים פשע בממונו ולכן אינו יכול לתבוע תשלום עבור הנזק. לפיכך, במקרה של עץ ארוך שמקצתו ברשות הרבים ומקצתו ברשות היחיד, על אף שהבהמה הזיקה בדרך הילוכה, מכל מקום כיון שהניזק לא פשע בממונו שהרי הניחו ברשותו, חייב בעל הבהמה לשלם.

שער לדין

בחודשים הקרובים יתפוס מדור "שער לדין" את מקומו של המדור משפט והלכה – משפטי שאול / הלכה פסוקה.

המדור "שער לדין" יעסוק בסוגיות יסוד במשפט העברי ויפתח לציבור הרחב פתח להבנת מושגי יסוד בתחום עבודת בית הדין על פי דין. בכך נבנה נדבך נוסף בקירוב משפט התורה לליבו של הציבור הרחב.

אופן ההתחייבות של השומר

הרב יואב שטרנברג

כסיום לעיסוקנו ביסודות של דיני שומרים, טרם שניגש לפרטי הדינים, נעסוק השבוע בשאלה כיצד נוצרת ההתחייבות של השומר לשומר.

הגמרא בבבא מציעא (צט). דנה במי ששאל חפץ מחברו, והמשאיל מתחרט על ההשאלה. ברור, שמרגע שהשאלה התבצעה, אין המשאיל רשאי לחזור בו, למשך כל הזמן שהוסכם מראש, כפי שהדבר נכון לגבי שכירות. השאלה היא מהו הרגע שבו 'מתבצעת' ההשאלה - מהי נקודת ה"אל - חזור"? הגמרא מביאה דעה, שעד שהשואל לא השתמש בפועל בחפץ, המשאיל רשאי לחזור בו מההשאלה, אך מסקנת הגמרא היא ש'כשם שתקנו משיכה בלקוחות, כך תקנו משיכה בשומרים' - מרגע שהשואל ביצע את אחד מקנייני המטלטלין בחפץ, אין המשאיל יכול לחזור בו.

הרמב"ם (הלכות שכירות פרק ב הלכה ח; הלכות שאלה פרק א הלכה ד; שם פרק ג הלכה ב) סובר, שכשם שעיסוק השאלה לא

נגמרה לעניין חזרתו של המשאיל עד שנעשה קנין משיכה, הוא הדין שחובותיו של השומר לשמור, מתחילות רק משעה שהתבצע קנין משיכה.

המשנה בבבא מציעא (פ:) אומרת: " שמור לי ואמר לו הנח לפני - שומר חנם". בגמרא (שם פא:) מבואר, שקבלת השמירה על ידי השומר, היא שהופכת אותו לשומר. התוספות (בבא מציעא צט.) הבינו, שמהגמרא הזו עולה, שחיובי השמירה של השומר אינם תלויים במעשה קנין, אלא עצם ההסכמה של השומר לשמור, מחייבת אותו מיד בחיובי השמירה. לכן, בניגוד לרמב"ם, התוספות סוברים שחיובי השמירה תלויים בהסכמת השומר לשמור בלבד. ורק לעניין יכולת הבעלים לחזור בהם מהסכמתם להשאיל ולהשכיר, נאמר הדין שמשכיכה קונה בשומרים. כשיטת התוספות סובר גם הרא"ש. לעומת זאת לדעת הרמב"ם צריך לומר שהגמרא שמדברת על 'הנח לפני' מדברת ברשות השומר, כך שמעשה הקנין קיים, מכח קנין חצר.

שיטה נוספת נזכרת בר"ן (חידושים לבי"מ צט.). הר"ן כותב בשם יש אומרים, שתקנו משיכה רק בשואל ושוכר, שקונים את החפץ להשתמש בו, ולכן המשכיכה עושה מעשה קנין עבורם, וממילא אין הבעלים יכול לחזור. אבל בשומר שכר או שומר חנם, היות שהמשיכה אינה מקנה כלום לשומר, שהרי אין לו קנין בגוף החפץ, ממילא לא סביר שהמשיכה תחייב את הבעלים. אמנם, הר"ן עצמו חולק בענין שומר שכר. לדעתו אצל שומר שכר, משיכת החפץ הרי היא תחילת מלאכה, וממילא הבעלים מתחייב לשלם לו שכר, כדין מי ששכר פועל, שתחילת המלאכה היא קנין.

מדברי הר"ן והיש אומרים עולה, שהם סוברים באופן עקרוני כשיטת התוס' והרא"ש, שמשכיכה אינה מחייבת בחיובי השמירה, משום שאילו היה כן, ברור שהמשיכה היתה מועילה לחייב בחיובי השמירה גם שומר חנם ושומר שכר. מלבד זאת, ניתן להסיק מדברי הר"ן שלוש מסקנות: (א) שואל ושוכר קונים את החפץ להשתמש בו (ב) שומר שכר ושומר חנם אינם קונים בחפץ כלום (ג) שומר שכר נחשב כפועל, ותחילת המלאכה היא משיכת החפץ.

נמצא שיש בידינו שלוש שיטות עקרוניות בשאלה כיצד מתחייב השומר לשמור:

לדעת הרמב"ם, חיוב זה נעשה ע"י מעשה קנין. מעשה הקנין מועיל הן לחיובו של השומר לשמור, והן לחוסר היכולת של הבעלים לחזור בהם.

לדעת התוספות והרא"ש, חיובו של השומר לשמור נובע מעצם הסכמתו לשמור. לעומת זאת, חוסר היכולת של הבעלים לחזור בהם, נובעת ממעשה קנין.

לדעת הר"ן, יש להבדיל בין שומר חנם ושומר שכר, שאצלם יש רק חיוב שמירה, ובין שוכר ושואל, שאצלם יש לשומר קנין בגוף החפץ. לכן, אצל שומר חנם ושומר שכר, המשכיכה אינה מעלה ואינה מורידה כלל, באופן עקרוני, ורק קבלת השמירה יוצרת את חיובי השמירה. לעומת זאת, אצל שוכר ושואל, חיובי השמירה הם תוצאה של הבעלות החלקית שיש לשואל ולשוכר בגוף החפץ (בתוכנה של בעלות זו דנו בארוכה בעבר, כשדנו במהותה של עיסקת שכירות) ולכן הם תלויים במעשה הקנין בגוף החפץ.

לשיטת התוס' והרא"ש, יש לשאול, כיצד מתחייב השומר בחיובי השמירה, אם לא משך. קצות החושן (סימן שז סק"א) כותב, ששומר נחשב כפועל, ומיד כשהסכים לשמור, הרי זה כתחילת מלאכה שמחייבת אותו ואת בעל הבית. קצות החושן עצמו מעיר, שמדברי הר"ן משמע לא כך, שהרי הר"ן כתב שרק המשכיכה עושה תחילת מלאכה. כמו כן, כפי שנראה עוד לקמן, לא ברור בכלל ששומר חנם נחשב כפועל, ולכן דברי הקצות צריכים עיון. לעניות דעתי, ההסבר הפשוט הוא, שחיובי השומר נובעים מ'דין ערב'.

הגמרא בסוף מסכת בבא בתרא אומרת שערב מתחייב כאשר המלוה איננו מוכן להלוות אלא אחר הסכמת הערב, בלא קנין. טעם ההתחייבות הוא, שכיוון שהמלוה לא היה מוכן לסכן את כספו, אלא על סמך הבטחתו של הערב, הערב גומר בדעתו לשלם. מכאן לומדים ראשונים רבים, שאדם שהוציא הוצאות על סמך הבטחתו של חברו לכסות את הפסדיו במידה ויהיו, יש להבטחה זו תוקף מחייב מדין ערב.

על פי עקרון זה יש לומר, שגם הבעלים, מוכן להפסיק ולשמור בעצמו על החפץ, רק מחמת הבטחתו של השומר לשמור, ולשלם במקרה של אבדן החפץ. נמצא, שהשומר הוא בעצם כעין 'ערב' לחפץ. ואפשר לומר, שגם כוונת הקצות כעין זה, שאין השומר נחשב כפועל ממש, אלא שכשם שבפועל התורה אמרה שתחילת המלאכה היא תחילת העיסקה של שכירות פועלים, וקונה לגבי חיובי בעל הבית והפועל, כך גם תחילת השמירה, הנובעת מהסתלקות הבעלים, היא תחילת העיסקה לגבי שומרים. אמנם, מלשון הקצות לא משמע כן.

משפטי שאל

הוצאה מחודשת של הספר המכיל פסקי דין עקרוניים של מו"ר מרן הגאון הרב שאול ישראלי זצ"ל בשבתו בבית הדין הגדול בירושלים. בספר גם משא ומתן בנושאים אלה עם גדולי הדור.
מחיר הספר 80 ₪ (לחץ לקניה)

רוצים לפתור בעיות עלפי ההלכה ובמסגרת החוק?

פנו אל: "משפט והלכה בישראל" טלפון: 02-5382710 פקס: 02-5379626 BEITDIN@ERETZHEMDAH.ORG

הגג שהפיל את אגג

בירושלמי (סנהדרין פ"א ה"ב) מובא מעשה ברבן גמליאל שרצה לעבר את השנה, וזו לשון המעשה בתרגום חופשי: "מעשה ברבן גמליאל שאמר 'קראו לי שבעה זקינים לעלייה', ונכנסו שמונה!! אמר 'מי הוא שנכנס שלא ברשות?' עמד שמואל הקטן על רגליו ואמר 'אני עליתי שלא ברשות, הלכה נצרכה לי ונכנסתי לשאול עליה'. אמר לו רבן גמליאל 'ומה אֶלְדָּד ומיָדָד שכל ישראל יודעים שאילו הן שְׁנַיִם, אמרתי שאתה אחד מהן!'. ואפילו כן לא עיברו את השנה באותו היום, והאריכו בו בדברי תורה; ועיברו אותה ביום שאחריו."

המעשה מעורר תמיהה עצומה. מדוע רבן גמליאל תלה את הריבוי במספר הנוכחים - בכוונות זדון. אם מותר לתלמידים לעלות כדי ללמוד הלכה שנצרכת להם, הוא היה צריך להניח שה"שמיני" שעלה שלא ברשות - עלה לשם המטרה הזו. ואיך יתכן בכלל, שמישהו ירצה להצטרף לבית הדין במזיד, מבלי שהדבר יתגלה מייד בתחילת הדיון?!

גם תשובתו של רבן גמליאל טעונה ברור, מצד אחד הוא משבח את שמואל הקטן, והוא משווה אותו ל'אֶלְדָּד ומיָדָד'. אולם מצד שני מקובלנו¹ שהקב"ה לא חפץ ש'אֶלְדָּד ומיָדָד' יהיו חברים בסנהדרין שמשה נצטווה לאסוף; ונמצא שרבן גמליאל משווה אותו למי שהקב"ה לא זימן אותו!!

כאשר מעיינים בפסיקות הרמב"ם² נוסף קושי גדול. הרמב"ם כותב שראש הסנהדרין מזמין באופן אישי את הדיינים שיהיו בעיבור השנה. לשיטתו, לא יתכן שרבן גמליאל אמר את המשפט הראשון שבמעשה הזה - 'קראו לי שבעה זקינים לעלייה'!!

הפליאה שטמונה במעשה התמוה הזה - משמשת דרך של חז"ל לרמוז לנו להעמיק ולהתבונן במשמעויות הסמליות שרמוזות בו.

המחלוקת בין בתי המדרשות ביחס ל"עיבור השנה"

המאמר הקודם **"מי שעלה שלא ברשות ירד"** דן כבר בסמליות שבמעשה דומה שמובא בתלמוד הבבלי (סנהדרין דף יא, א); והתבאר ש"עיבור השנה" משמש באגדות חז"ל כרמז סמלי לדיון בשאלה האם הגיע כבר "חודש אדר" בשלב הגאולה. בתחילת המאמר הנוכחי נחזור על עיקרי הדברים.

"חודש אדר" זה, הוא שלב שנראים בו עדיין סימני ה'חורף' של הגאולה - אך החלו להראות כבר סימני ה'אביב' של הגאולה. בשלב ה'חורף' של הגאולה - מופיעים "חייליו" של משיח בן יוסף; שמקרבים את הגאולה בכוח האדם ולא מתוך בטחון בניסי הקב"ה. בשלב ה'אביב' של הגאולה - מופיעים "חייליו" של משיח בן דוד; שמקרבים את הגאולה באמצעות העמל בחוקי התורה ומתוך אמונה בנפלאות הקב"ה. בשפת הסמלים של חז"ל דיון ב"עיבור השנה" מרמז לדיון בשאלה האם הגיעה כבר העת לפעולת "חייליו" של משיח בן דוד או שמא לא. והחלטה על "עיבור השנה" משמעותה "דחיית האביב", ודחיית העת לפעול לקירוב הגאולה באמצעות "חייליו" של משיח בן דוד.

משה רבך מלך ל'שבעה' ואת מוהלן ל'שמונה'

במעשה שבירושלמי רבן גמליאל ביקש ש'יקראו' לו 'שבעה' לעלייה ונכנסו 'שמונה'. סמלים אלו מוזכרים גם בפסיקתא דרב כהנא (מנדלבוים, כח):

" יתן חֶלֶק לְשִׁבְעָה (קהלת יא, ב) - זה דור שמל משה ל-'שִׁבְעָה', וְיָגֵם לְשִׁמּוֹנָה (שם) - זה דור שמל יהושע ל-'שִׁמּוֹנָה'. אמר לו הקב"ה, משה רבך מלך ל'שִׁבְעָה' ואת מוהלן ל'שִׁמּוֹנָה' שנאמר בַּעֲתָהּ הָיָא אֶמֶר ה' אֶל יְהוֹשֻׁעַ וְגו' וְשׁוּב מִלְּאֵת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל שְׁנֵית' (יהושע ה, ב). לברית 'שְׁנֵית' את מוהלן, לברית 'שְׁלִישִׁית' אין את מוהלן."

בתורה נאמר (ויקרא יב, ג): "וּבַיּוֹם הַשְּׁמִינִי יִמּוֹל בָּשָׂר עֶרְלָתוֹ". ופשוט וברור - שמשה רבנו לא הפר את הציווי הזה, ולא מל את בני ישראל ברית מילה רגילה ביום השביעי. ה"מילה" שמוזכרת כאן היא ביטוי מושאל לפעולה שנועדה להכשרת אדם לקבלת מעלה מסוימת. המדרש מלמדנו, שבתקופת משה מעלת הישבעי היתה המעלה שהתאימה לעם ישראל, ומשה רבנו הכשיר אותם לכך. אולם לאחר שבני ישראל נכנסו לארץ ישראל - מעלת ה'שמונה' היא המעלה שמתאימה לעם ישראל; ויהושע נצטווה להכשירם לכך.

הדרשה מזהה בין המספרים 'שנים' ו'שמונה', ובין המספרים 'שלוש' ו'שבע'. והקבוצות הללו מופיעות בדרשה כסמלים ניגודיים. כאשר יהושע מתבקש למול את בני ישראל ל'שמונה' הוא מל אותם 'שנית', - מפני ש'שמונה' ו'שנים' הם בעלי אותה מהות. לשיטת המדרש הזה 'שנית' מסמל דבר רצוי, ואילו 'שלישית' מסמל דבר שאינו רצוי.

במאמר **"המתמטיקה של רועי הבקר והצאן"** התבאר שספר שמואל מזהה את הגאולה בדרך הטבע - עם המספרים 'שלוש' ו'שבע'; והוא מזהה את הגאולה בדרך האמונה והתורה - עם המספרים 'שנים' ו'שמונה'. ואף כאן - המעשה שבירושלמי חוזר ומשתמש בסמלים שמופיעים בספר שמואל.

ה'קרואים' אל ה'עליה' (ה'גג')

המעשה ברבן גמליאל ביקש ש'יקראו' לו 'שבעה' לעלייה, לאחר מכן הוא מהלל את חשיבות המספר 'שְׁנַיִם'; חוזר על סמלים שמופיעים בתהליך המלכת שאול (שמואל א ט, ב - י, ח):

"... וְלוֹ הָיָה בֶן וְשָׁמוֹ שְׂאוּל... מִשְׁכָּמוֹ וּמַעֲלָה גְבַהַּ מִכָּל הָעָם... וַתֵּאבְדֶּנָּה הָאֲתָנוֹת... הִמָּה עֲלִים בְּמַעֲלָה הָעִיר... וַיַּעֲלוּ הָעִיר... וְהָיָה שְׂמוּאֵל יֵצֵא לְקִרְאָתָם לְעֲלוֹת הַבָּמָה... וַיַּעַן שְׂמוּאֵל אֶת שְׂאוּל וַיֹּאמֶר אֲנִי הִרְאֵה עֲלָה לְפָנַי הַבָּמָה... וַיִּתֵּן לָהֶם מְקוֹם בְּרֵאשׁ הַקְּרוּאִים וְהִמָּה פְּשָׁלִישִׁים אִישׁ: וַיֹּאמֶר שְׂמוּאֵל לְטַבַּח... וַיִּרְם הַטַּבַּח אֶת הַשּׁוֹק וְהָעֲלִיָּה וַיִּשֶׂם לְפָנַי שְׂאוּל... וַיִּרְדּוּ מִהַבָּמָה הָעִיר וַיַּדְבֵּר עִם שְׂאוּל עַל הַגָּג: וַיִּשְׁכְּמוּ וַיְהִי פְעֻלָּתָהּ הַשַּׁחַר וַיִּקְרָא שְׂמוּאֵל אֶל שְׂאוּל (הגג) הַגָּגָה לֵאמֹר קוּמָה וְאַשְׁלַחְךָ... בְּלִכְתָּךְ הַיּוֹם מַעֲמָדִי וּמִצָּאתָ שְׁנֵי אֲנָשִׁים... וְחִלַּפְתָּ מִשָּׁם... וּמִצָּאוֹךְ שָׁם שְׁלֹשָׁה אֲנָשִׁים עֲלִים... אַחַד נָשָׂא שְׁלֹשָׁה גְדִיִּים וְאַחַד נָשָׂא שְׁלֹשָׁת כְּפָרוֹת לָחֶם וְאַחַד נָשָׂא נֶבֶל יָיִן... וַנִּתְּנוּ לְךָ שְׁתֵּי לָחֶם... שְׁבַעֲתָ יָמִים תּוֹחֵל עַד בּוֹאֵי אֶלֶיךָ..."

שמואל היה גר במקום גבוה ורם שנקרא "רמה", והבמה שעליה ישבו "שלושים" ה"קרואים" היתה במקום הגבוה ביותר שם; ולפיכך היה צריך לעלות אליה. המספר "שלושים" מרמז לגאולה בדרך הטבע. ושאל הזמן "לעלות" ולהיות בראש ה"קרואים" הללו. גם בהמשך שמואל מדרך את שאל שהוא צפוי לפגוש במתח שקיים בין המספרים "שנים" ו"שלוש". במעשה שבירושלמי "שבעת" ה"קרואים" "לעליה" - מקבילים ל"שלושים" ה"קרואים"; מפני שהמשמעות של המספרים הללו היא זהה, והיא מסמלת גאולה בדרך הטבע.

שאל מקבל מנה מיוחדת שנקראת "השוק והעליה". הכתוב אינו קורא למנה הנוספת בשמה המדויק, הוא מדגיש את האופן שבו היא הוגשה "השוק והעליה"; זאת, כדי להדגיש את צד ה"עליה" ככל האפשר³. גם בהמשך, כאשר הם יורדים אל העיר, שמואל מחפש מקום גבוה לדבר בו עם שאל, הוא מדבר עמו "על - הגג". והיום ששאל נמשח בו למלך מתחיל מ"קריאה" אל 'הגג'. כל זאת מתוך הבנה ששילוחו לתחילת מלכותו - יתחיל מה'קריאה' אל 'הגג'.

הגג (העליה) ברמה

ספר שמואל מדגיש את הגג באמצעות השימוש בקרי וכתוב. בקריאה נאמר: **"וַיִּקְרָא שְׁמוּאֵל אֶל שְׂאוּל (הגג) הַגֶּגֶה"**; אולם המילה 'הַגֶּגֶה' נכתבה באופן הבא - 'הגג'. הכתיב המיוחד מרמז לקשר שבין מלכות שאל לבין נבואות בלעם (במדבר כד, ג-ח): **"וַיִּשָּׂא מִשְׁלוֹ וַיֹּאמֶר נָאִם בְּלַעַם... מֶה טָבוּ אֶהְיֶיךָ יַעֲקֹב מִשְׁפָּנֶיךָ יִשְׂרָאֵל... וַיִּרְם מֵאֲגַג מִלְּפֹו וַתִּנְשָׂא מַלְכָתּוֹ"**

שליחותו של שאל למלך מתחילה בעיר רמה על הגג והיא מתאימה מבחינת הצליל הלשוני לדברי בלעם: **"וַיִּרְם מֵאֲגַג - מִלְּפֹו"**⁴. **"וַיִּרְם"** מקביל ל"רמה" ולהתרוממות של שאל למקום ה"רם" שבעיר הזו; ו"הגג" מקביל ל"אגג" שהיה מלך עמלק. התהליך כולו מתאים גם להמשך דברי בלעם: **"וַתִּנְשָׂא מַלְכָתּוֹ"**.

הפרשנים נחלקו (במדבר, שם) מדוע **אֲגַג**, המלך העתידי של עמלק, מוזכר בנבואת בלעם. יש מי שאומר שזו נבואה על העתיד, וכשם שהנביאים ידעו על כורש בטרם נולד, כך בלעם ידע על **אֲגַג** בטרם נולד. ויש מי שאומר שכל מלכי עמלק נקראו בשם **אֲגַג**. אולם מכך ששמואל הנביא טורח וממליך את שאל על 'הגג', ניתן ללמוד שהקשר שבין **אֲגַג** לבין 'הגג' הוא לא רק קשר בצליל - אלא גם קשר במשמעות.

אֲגַג מייצג את 'הגג' של הגויים. בכתיב של הפרשיה הזו כתוב ששמואל קורא לשאל 'הגג'; מפני שהמלך החדש, שהוא 'הגג' של עם ישראל, צריך להתמודד עם **אֲגַג** - שמסמל את 'הגג' של הגויים. 'הגג' של עם ישראל צריך להיות נישא יותר (**וַתִּנְשָׂא מַלְכָתּוֹ**); ולפיכך תהליך המלכת שאל מתחיל ב'עליה' אל 'הגג' וממשיך ב'עליה' רוחנית - והוא מתנבא.

משמעות השם 'אגג'

השם **אֲגַג** מתחיל ב'א' והוא דומה בכתיבתו למילה **אֲזַנְד** שבכתוב (דברים כג, יד): **"וַיִּתֵּן תְּהִיָּה לְךָ עַל אֲזַנְד"**. האבן עזרא כותב שם שה'א' שב'אֲזַנְד' היא אות שנוספת על השרש זו"ן שמשמעותו כלי זין. ניתן להשליך מדברים אלו - גם על השם **אֲגַג**; וניתן לומר, שה'א' שב'אֲגַג' היא אות שנוספת על השרש; והשרש של השם **אֲגַג** הוא גו"ג; ומשמעותו מקום גבוה.

ולפי מה שמתבאר במשמעות השם **אֲגַג**, ניתן לומר שגם 'גוג' ו'מגוג' שידועים במסורת על מלחמת 'גוג ומגוג' הם שמות שמסמלים מציאויות 'גבוהות'. בנבואת יחזקאל (לח, ב) נאמר **"בֶּן אֶדָם שִׁים פְּנִיךָ אֶל גּוֹג אֶרֶץ הַמְּגוּג..."**. הכתיב של המילה **הַמְּגוּג** הוא קשה שהרי ה"א הידיעה אינה מופיעה לפני שם של מקום או שם של עם⁵. אולם לפי מה שהתבאר, 'מגוג' אינו מייצג שם של מקום או שם של עם, אלא הוא מייצג מציאות גבוהה; והאות 'מ' שבתחילתה היא אות שנוספת על השרש גו"ג⁶.

הן **אֲגַג**, והן 'גוג' ו'מגוג', הם שמות שמסמלים מציאויות גבוהות (ג"גיות). כאשר בלעם מנבא **"וַיִּרְם מֵאֲגַג מִלְּפֹו וַתִּנְשָׂא מַלְכָתּוֹ"** הוא אינו מתכוון רק ל**אֲגַג** הפרטי. אלא ל"מציאות גבוהה" - מציאות ג"ג"ית - שעומדת ומתנגדת לעם ישראל. אולם המלך של עם ישראל ירום ויתנשא מעליה וינצח אותה⁷.

ה'קריאה' של רבן גמליאל ל'שבעה' אל ה'עליה', חוזרת על משמעות ה'קריאה' של שמואל לשאל אל 'הגג'. מדובר ב'קריאה' למי שמתאים לבוא ולהתעלות - כדי להילחם במציאות ג"גית שמאיימת על עם ישראל.

המציאות הג"גית

בנבואת בלעם נאמר (במדבר כד, כ):

"וַיִּקְרָא אֶת עַמְלֹק וַיִּשָּׂא מִשְׁלוֹ וַיֹּאמֶר רֵאשִׁית גּוֹיִם עֲמֹלֵק וְאַחֲרֵיתוֹ עַדִּי אֶבֶד"

הרמב"ן כתב ש"רֵאשִׁית גּוֹיִם" משמעותו שעמלק היה נחשב באותה העת ב"ראש העמים"⁸. גם אם הדבר אינו מוסכם על כולם⁹; הרי שעמלק חש עצמו כאילו הוא נמצא ב"ראש העמים", וכאילו הוא נמצא "על הגג" של העולם. כאשר ישראל היו בדרך לארצם, עמלק חש שהוא עומד לאבד את התדמית העצמית ה"גבוהה" שיש לו, והוא קיבץ תחתיו עמים נוספים כדי להילחם בישראל¹⁰. וכאשר יהושע נלחם בעמלק הוא נאלץ להילחם לא רק בעמלק, אלא גם בעמים שעמלק קיבץ תחתיו (שמות יז, יג): **"וַיִּחַלֵּשׁ יְהוֹשֻׁעַ אֶת עַמְלֹק וְאֶת עַמּוֹ לְפִי חֶרֶב"**.

השם **גוג ומגוג** מגלה שגם כאן מדובר במציאות שחשה עצמה כאילו היא "על הגג" של העולם. כאשר עם ישראל נאחז בארצו, **גוג ומגוג** חש שהוא נדחק ממעמדו הגבוה; וגם הוא יקבץ עמים נוספים כדי להילחם בעם ישראל; אולם גם הוא יפול.

במשך הדורות היו כמה מלכי גויים שחשו עצמם "על הגג של העולם" וקיבצו עמים למלחמה בעם ישראל; וניתן היה לראות במציאויות האלו מלחמת גוג ומגוג¹¹. וגם כאשר המלחמה הזו אינה מתבצעת באופן מוחשי היא קיימת באופן תת-מודע בכל דור ודור¹². - "מִלְחָמָה לְהַ' בְּעַמְלֹק מִדֶּר דֶּר" (שמות יז, טז).

מי מתאים להילחם במציאות הג"גית?

כדי להילחם במציאות הג"גית שמאיימת על עם ישראל צריך לבחור באנשים שמתאימים למשימה; אנשים שיוכלו להיות מציאות יותר ג"גית (גבוהה) מה"ג" של הגויים. מי מתאים להיות "קרוא" ל"עליית הגג" הזו?

במלחמה הראשונה בעמלק אנו נפגשים לראשונה בדמותו של יהושע (שמות יז, ט):
"וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה אֶל יְהוֹשֻׁעַ בְּחַר לָנוּ אֲנָשִׁים וְצֵא הַלָּחֶם בְּעַמְלֶק..."

הכתוב לא מסביר כאן מדוע **יהושע** נבחר למשימה הזו. אולם דבורה הנביאה מרמזת לכך (שופטים ה, יד): **"מִנִּי אֶפְרַיִם שָׁרְשָׁם בְּעַמְלֶק אֲחֵרֶיךָ בְּנִימִן בְּעַמְמִיךָ..."**. דבורה מגלה שיש קשר מיוחד בין **אפרים** ו**בנימין** לבין המלחמה בעמלק (המציאות הג'גית שמאיימת על עם ישראל). תרגום יונתן בן עוזיאל (שמות מ, יא) ממשיך את הכיוון הזה, ומגלה שהקשר הזה קיים גם לגבי מלחמת **גוג ומגוג**; ומשיח בן אפרים שיוצא מיהושע - הוא זה שיכריע את **גוג** ואת סיעתו.

שמואל ידע שהמלך הראשון שיקום לעם ישראל יתחיל את מלכותו בתהליך של 'עליה', הוא "קרא" לו להתחיל את היום הראשון למלכותו מהג'ג; כדי שהג'ג של עם ישראל יתנשא על הג'ג של הגויים וינצח אותם; (- "וַיָּרֶם מֵאֲגַג מְלָכּוֹ וַתִּנְשָׂא מַלְכוּתוֹ"). ברם, שמואל לא ידע מתחילה מי מתאים למשימה הזו, הקב"ה הודיע לשמואל שהוא בחר במישהו משבט בנימין למשימה הזו; הוא גילה בכך - ש"חייליו" של משיח בן יוסף הם אלו שמתאימים לעלות ראשונים אל 'עליית הגג' של עם ישראל.

והאריכו בו בדברי תורה; ועיברו אותה ביום שאחריו.

לשיטת הרמב"ם - המעשה ברבן גמליאל שרצה "לעבר את השנה" וביקש ש"יקראו" ל"שבעה" אל ה"עליה" - לא יתכן כפשוטו. המעשה חוזר על סמלים שמופיעים בספר שמואל. המספר "שבעה" מסמל את הפעילות של משיח בן יוסף באמצעים טבעיים; והמעשה מרמז שרבן גמליאל הכריע ש"חייליו" של משיח בן יוסף הם עדיין אלו שמתאימים "לעלות" ולהילחם במציאות הג'גית המאיימת של גוג ומגוג; ולכן ה"שבעה" אלו שעדיין "קרואים" אל ה"עליה". אולם שמואל הקטן התנגד לכך. המספר "שמונה" מסמל את הפעילות של משיח בן דוד באמצעות התורה; והמעשה מרמז ששמואל הקטן היה סבור שהגיעה כבר "חודש אדר של הגאולה"; והגיעה העת ל"קרא" לחייליו של משיח אל ה"עליה"; ולהילחם במציאות הג'גית המאיימת - באמצעות עמל התורה. רבן גמליאל חלק כבוד לשיטתו של שמואל הקטן; שהרי בסופו של דבר, דוד ה"שמיני" החליף את שאול וה"שבעה"¹³; ולכן האריכו באותו היום בדברי תורה. אולם רבן גמליאל לא חזר בו משיטתו שטרם הגיעה העת הזו; ולפיכך, "עיברו את השנה" ביום שאחריו. רבן גמליאל הודיע ש"חודש אדר של הגאולה" טרם הגיע; ו"חייליו" של משיח בן יוסף הם עדיין אלו שמתאימים "לעלות" ולהילחם כנגד המציאות הג'גית המאיימת.

¹ רש"י (במדבר יא, כו) לפי ה"יש אומרים" שבספרי (צה).

² "אין מעברין את השנה אלא במזומנין לה. כיצד, יאמר ראש בית דין הגדול לפלוני ופלוני מן הסנהדרין - יהיו מזומנין למקום פלוני שנחשב ונראה ונדע אם שנה זו צריכה עיבור או אינה צריכה..." (קידוש החודש ד, ט)

³ ר' שמואל בר נחמן אומר בתלמוד הירושלמי (מגילה פ"א ה"ב) שהמנה הכילה את כל מה שנמצא 'על השוק, את הירך וגם את מה ש'על הירך, שהוא "כף הירך" ('שופה'='שופי'); כלומר את ה'על' וגם את מה ש'על ה'על'.

⁴ וכאשר הרציתי את עיקרי הדברים בפני ידידי הרב מרדכי אברהמי, העירני שהראי"ה קוק כבר הדגיש את הנקודה החשובה הזו בתהליך המלכתו של שאול (סידור עולת ראיה, ר"ח רגלים וחגים, מגילה): "שאו... 'וַיָּרֶם מֵאֲגַג מְלָכּוֹ' - שקיבל מלכותו על הגג, שדיבר עמו שמואל שם..."

⁵ רד"ק שם.

⁶ ובדומה לשם "מְנוּחַ" (משלי כט, כא) שהאות 'מ' נוספה בו על השורש נ"י"ן שמשמעותו צאצא.

⁷ גם הַמֶּן הַאֲגִי היה ג'ג", והוא גדל ו'התנשא' מ'על' כל השרים (אסתר ג, א): "... גִּדְלַת הַמֶּלֶךְ אֲחַשְׁוֵרוּשׁ אֶת הַמֶּן בֶּן הַמֶּדְיָה הַאֲגִי וַיִּנְשָׂאָהּ וַיִּשֶׂם אֶת כְּסָאוֹ מֵעַל כָּל הַשָּׂרִים". אולם כפי שבלעם התנבא - "וַיָּרֶם מֵאֲגַג מְלָכּוֹ וַתִּנְשָׂא מַלְכוּתוֹ" - בסופו של דבר מרדכי התנשא וגדל מעליו; ובהמשך המגילה נאמר (אסתר ח, ב) - "וַתִּשֶׂם אֶסְתֵּר אֶת מַרְדֳּכָי עַל בֵּית הַמֶּן"; ולאחר מכן נאמר (אסתר ט, ג-ד): "וְכָל שָׂרֵי הַמְּדִינֹת וְהָאֲחַשְׁוֵרְפָּנִים וְהַפְּחוֹת וְעֵשִׂי הַמְּלָאכָה אֲשֶׁר לְמֶלֶךְ מִנְּשָׂאִים אֶת הַיְּהוּדִים כִּי נָפַל פָּחַד מִרְדֳּכָי עֲלֵיהֶם: כִּי גִדְלַת מַרְדֳּכָי בְּבֵית הַמֶּלֶךְ וַיִּשְׁמְעוּ הוֹלֵךְ כָּכָל הַמְּדִינֹת כִּי הָאִישׁ מַרְדֳּכָי הוֹלֵךְ וְגִדְלוֹ".

⁸ "... ואמר כי הוא עתה ראשית גוים, כי בראש העמים יחשב, כי גבורים היו ואנשי חיל למלחמה". (רמב"ן, שם)

⁹ האבן עזרא כותב שם: "...ורבים פירשו, 'ראשית גוים', כי הם יחשבו בראש הגוים. ולא היה כן."

¹⁰ גם הַמֶּן הַאֲגִי היה ג'ג", וקיבץ עמים להילחם בעם ישראל (אסתר ג, יב-יג): "... וַיִּפְתַּב כָּכָל אֲשֶׁר צָנָה הַמֶּן אֶל אֲחַשְׁוֵרְפָּנֵי הַמֶּלֶךְ וְאֶל הַפְּחוֹת אֲשֶׁר עַל מְדִינָה וּמְדִינָה וְאֶל שָׂרֵי עַם וְעַם ... לְהַשְׁמִיד לְהָרֵג וּלְאַבֵּד אֶת כָּל הַיְּהוּדִים..."

¹¹ "ביקש הקדוש ברוך הוא לעשות חזקיהו משיח, וסנחריב גוג ומגוג. אמרה מדת הדין לפני הקדוש ברוך הוא: רבונו של עולם! ומה דוד מלך ישראל שאמר כמה שירות ותשבחות לפניך - לא עשיתו משיח, חזקיהו שעשית לו כל הנסים הללו ולא אמר שירה לפניך - תעשהו משיח!" (סנהדרין דף צד, א)

¹² ה"פרי צדיק" דן ביחס שבין תקופת מלחמת גוג ומגוג לבין התקופות השונות, וזו לשונו (פרשת שמיני, ט):

"איתא בגמרא (שבת דף קיח א): כל המקיים שלש סעודות בשבת ניצול משלש פורעניות, מחבלו של משיח, ומדינה של גהינם ומלחמות גוג ומגוג. ולהבין זה איך שייך בכל פרט נפש להיות ניצול מחבלו של משיח ומלחמת גוג ומגוג שיהיה רק באותו הדור בלבד? ויותר פלא דבעל המימרא היה בר קפרא שהיה בימי רבי. ובסנהדרין (דף צז ב) אמרו ז"ל שקודם לשמונים וחמשה יובלות לא יבא משיח, ולפי חשבון הזה היה דורם כמאתיים שנה קודם זמן ביאת המשיח, ואיך אמרו על דורם ניצול מחבלו של משיח על כל פרט נפש? אך הענין הוא על דרך שאמרו ז"ל (שם צב א) כל מי שיש בו דיעה כאלו נבנה בית המקדש בימיו, דהיינו שכל נפש מישראל יש בכוחו לבנות המקדש בפנימיות עם מדת ימיו הגם שבפועל הוא המניעה מהכלל, עם כל זאת ברוחניות יש מציאות בנין בית המקדש בכל נפשות ישראל בפרט, וממילא גם התיקונים מחבלו של משיח ומלחמות גוג ומגוג ישנם גם כן ברוחניות בכל פרט נפש."

¹³ ה"שמיני" "הקטן" - מתאים לתפקיד יותר מה"שבעה"; ושמואל "הקטן" סבור שאפשר להמליך את ה"שמיני" "הקטן" עוד לפני שממליכים את שאול ואת אלו ששייכים ל"שבעה" (שמואל א טז י-יב): "וַיַּעֲבֹר יִשְׂרָאֵל שְׁבַע יָמִים לְפָנָיו שְׂמוּאֵל וַיֹּאמֶר שְׂמוּאֵל אֶל יְשִׁי לֹא בָחַר ה' בְּאַלְהָהּ: וַיֹּאמֶר שְׂמוּאֵל אֶל יְשִׁי הַתְּמוּ הַנְּעָרִים וַיֹּאמֶר עוֹד שָׂאֵר הַקָּטָן וְהִנֵּה רָעָה בְּצֵאתָ וַיֹּאמֶר שְׂמוּאֵל אֶל יְשִׁי שְׁלַחָה וְקָחְנוּ ... וַיִּשְׁלַח וַיְבִיֵּאֵהוּ ... וַיֹּאמֶר ה' קוּם מִשְׁחָהוּ כִּי זֶה הוּא:"

שו"ת במראה הבזק

(מתוך ח"ג)

Quebec, Canada

קוויבק, קנדה
תשנ"ג

שימוש בממחטות לחות בשבת

שאלה

האם מותר להשתמש בשבת במטפחות נייר לילדים (ובפנים יש סבון)?

תשובה

קיימים בשוק סוגים שונים של ממחטות לחות לניקוי התינוק, מהן לחות יותר ומהן לחות פחות. בארץ-ישראל קיימת חברה שמייצרת ממחטות לחות עם "הכשר" לשבת¹, והן חתוכות ופחות לחות מאחרות. בקשר לממחטות האחרות, יש לוודא לפני שבת, אם אין טיפות זבות מן הממחטה כאשר משתמשים בהן, ואז גם השימוש בממחטות אלה בשבת מותר². אבל גם אם זבות טיפות נוזל מן הממחטה בשעת השימוש, יש לסמוך - במקום הצורך - על המקילים להתיר את השימוש בהן, ובלבד שיקנח בנחת ובזהירות³. ואולם כאשר לכלוך דבוק בתינוק, ויש חשש שאכן יסחוט את הממחטה, יש להסיר תחילה את הכלוך בממחטה יבשה, ורק אחר כך לקנח את השאריות בלחה, ויש לקנח בנחת⁴. ובכל מקרה יש להפריד את הממחטות זו מזו לפני שבת⁵.

¹ הכשר של הראשלי"צ הרה"ג ר"מ אליהו.
² לפי עצתו של הרב מרדכי אליהו, כי אז אין חשש סחיטה כלל, וזה דומה למה שהביא ס' "שמירת שבת כהלכתה" (פרק יד סעיף לג), ומקורו ב"משנה ברורה" (סי' תריג ס"ק כה).
³ "ילקוט יוסף" (חלק שבת ב, סי' שב סעיף לא ובהערה שם), ועוד עיין שו"ת "אגרות משה" (או"ח ח"ב סי' ע, דף רסג) ושו"ת "הר צבי" (ח"א סי' קצ).
⁴ עיין "שמירת שבת כהלכתה" פרק יב סעיף מ ובהערה שם.
⁵ "שמירת שבת כהלכתה" פרק כג סעיף טז.

בשם צוות המשיבים ובברכת התורה,
הרב משה ארנרייך הרב יוסף כרמל
ראשי הכולל

גם אני מאשר:
הרב שאול ישראלי

בשיתוף המרכז לשירותים רוחניים לקהילות - ההסתדרות הציונית העולמית

שו"ת "במראה הבזק", חלקים א'-ו'

תשובות לשאלות מרבני הגולה. השאלות מבטאות את המצב מיוחד של קהילות ישראל בכל קצוות תבל בימינו אנו. התשובות מתמודדות עם המציאות בעולם מודרני מתפתח בדרך של "דרכיה דרכי נעם". הספרים עוסקים בארבעת חלקי ה"שלחן ערוך" תוך ניסיון לקחת בחשבון גם את החלק החמישי ההופך את התורה ל"תורת חיים".

מחיר מבצע לששת הכרכים 300 ₪ במקום 360 ₪ (לחץ לקניה) (טל' 02-5371485)

חדש!!! שו"ת "במראה הבזק" במהדורה מהודרת! מחיר מבצע לששת הכרכים 400 ₪ במקום 480 ₪